

השנה ה-51 לכיבוש

ביוני 2017 מלאו חמישים לכיבוש. דור שלישי ואף רביעי של פלסטינים וישראלים נולדו למציאות זו, היחידה שהם מכירים: מציאות בה ישראל שולטת – במישרין או בעקיפין – בכל השטח שבין הים לירדן ובכל 13 מיליון בני האדם החיים בו, בהם מיליוני פלסטינים נטולי זכויות פוליטיות שאינם משתתפים בקביעת ההווה והעתיד כאן. הם כפופים למצביעים, פוליטיקאים, שופטים, פקידים וחיילים – כולם ישראלים אשר קבוצת הייחוס שלהם אינה ציבור בני האדם שאת חייו הם מנהלים, המקבלים כל העת מעל לראשם של הפלסטינים הכרעות הנוגעות לכל היבט של חייהם. מציאות זו היא ממהותה אלימה ולא דמוקרטית – והיא חייבת להסתיים.

לא ניתן להצדיק, לתרץ או לקבל את השליטה הקבועה של ישראל במיליוני בני אדם חסרי זכויות. מה שמכונה בטעות "הסטטוס קוו" מבטיח רק דבר אחד: את המשך הגלישה למציאות עוד יותר אלימה, מעוולת וחסרת תקווה במהותה. אם לא יהיה מוצא לא אלים מהמציאות הנוכחית, אזי, חלילה, רמות האלימות של חצי המאה שחלפה עלולות להיות רק קדימון לעתיד. ולכן המאמץ ליצירת עתיד אחר כאן הוא לא רק משימה מוסרית דחופה – אלא הוא בבחינת פיקוח נפש.

אל מול עתיד קודר זה נאבק בצלם למען עתיד שונה בתכלית – כזה המבוסס על זכויות האדם, דמוקרטיה, חירות ושוויון. לכל בני האדם החיים בין הירדן והים יש זכויות אינדיבידואליות כמו גם זכויות קולקטיביות, ובכלל זה חירות, שוויון הזכות להגדרה עצמית. תסריטים פוליטיים שונים עשויים להביא להגשמתו של עתיד כזה – אין זה מקומו של בצלם להכריע ביניהם – אך דבר אחד ודאי: המשך הכיבוש אינו אחד מתסריטים אלה.

במסמך זה אנו מבקשים להציג את מציאות הכיבוש בחלוף חצי המאה הראשונה שלו. בנקודת ההתחלה, ב-1967, היה מעמדם של כל תושבי השטחים הכבושים זהה. ברבות השנים, חילקה ישראל שטחים אלה ליחידות נפרדות ומנותקות, הנבדלות זו מזו באופן שבו היא מגדירה אותן, במעמד שקבעה לתושביהן, ובשאיפותיה לגביהן. ואולם גם כיום ישראל עדיין שולטת על כל הפלסטינים החיים בגדה המערבית (כולל במזרח ירושלים) וברצועת עזה, מנהלת את חייהם וקובעת את עתידם. השליטה הישראלית על כל השטח ועל כל בני האדם החיים בו היא העובדה המרכזית של מציאות הכיבוש.

רצועת עזה

בשנת 2005 השלימה ישראל את תכנית ה"התנתקות" מרצועת עזה: היא פינתה את כל ההתנחלויות שהוקמו בה, הסיגה את כוחות הצבא והכריזה על סיום הממשל הצבאי. בספטמבר 2007, לאחר השתלטות חמאס על הרצועה, הכריזה עליה ישראל כ"שטח עויין", שמעמדו זהה לזה של מדינת אויב. על פי תפיסתה, למעט חובות הומניטאריות מינימליות שנועדו למנוע משבר הומניטארי חמור ברצועה, אין לישראל כיום כל חובות או אחריות כלפי כמעט שני מיליון תושבי הרצועה.

למרות שבתוך שטח הרצועה אין נוכחות צבאית ישראלית קבועה, ישראל עדיין שולטת בכל מעברי הגבול – למעט מעבר רפיח. פתיחתו של מעבר זה תלוייה במצרים, שמאז ההתנתקות פתחה אותו לתקופות קצרות בלבד, וגם אז – בכפוף להגבלות שהיא קבעה. ואולם, מעבר זה מחייב לעשות דרך ארוכה ואף מסוכנת כדי להגיע למדינות אחרות ועבור אלה המבקשים רק להגיע לגדה המערבית – כולל למזרח ירושלים – או לירדן, מדובר בדרך ארוכה בהרבה מהסביר.

ישראל גם שולטת על המרחב הימי והאווירי ברצועה ואוסרת על הפלסטינים להקים נמל ימי או נמל תעופה. ישראל שולטת אם כן באופן כמעט מוחלט על תנועת אנשים וסחורות מהרצועה ואליה: כל כניסה לשטח הרצועה או יציאה ממנה – בין אם לישראל ובין אם לגדה המערבית או למדינות אחרות דרך שטח ישראל – מחייבת היתר מהרשויות הישראליות.

ביוני 2007 ניצלה ישראל את שליטתה במעברים כדי להטיל על הרצועה מצור, הנמשך עד היום, והיא אוסרת על יציאתם של תושבים משטח הרצועה, למעט במקרים חריגים. בשנים הראשונות למצור אסרה ישראל על יצוא מהרצועה ועל הכנסתם של אלפי מוצרים – בהם סוגי מזון, צעצועים ונייר. על פי מסמכים שנחשפו באוקטובר 2010, בעקבות עתירה לחופש מידע שהגישה עמותת גישה, התברר כי ישראל יישמה "מדיניות צמצום מכוונת", המבוססת על חישובים בנוגע לצריכת קלוריות מינימלית הנדרשת לצורך הישרדותם של תושבי הרצועה.

ביוני 2010, בעקבות לחץ בינלאומי שהופעל על ישראל לאחר שלוחמי השייטת השתלטו על שש אניות שיצאו מטורקיה לכיוון רצועת עזה כמחאה על המצור, החליטה ישראל על כמה הקלות. האיסור על ייצוא מהרצועה, למעט חריגים, נותר בתוקף. ישראל מתירה כיום הכנסה של סחורות לרצועה, למעט מאות כאלה שהיא מגדירה "דו-שימושיות" – שלטענתה יכולות לשמש הן לצרכים אזרחיים והן לצרכים צבאיים. במסגרת זו מוטלות הגבלות גם על הכנסת חומרי בניין כמו מלט וברזל, שבלעדיהם נמנעים בין השאר פיתוח מפעלים ושיקום תשתיות אזרחיות.

המצור גרם לקריסה כלכלית של הרצועה. רוב המפעלים ומאות בתי עסק פרטיים נסגרו וכמעט 80% מהתושבים מקבלים כיום סיוע הומניטארי מארגונים בינלאומיים. השלכות המצור ניכרות בחוסר ביטחון תזונתי של חלקים נרחבים באוכלוסייה ובשיעורי אבטלה מהגבוהים בעולם, העולים על 40% בקרב כלל האוכלוסייה ועל 60% בקרב האוכלוסייה הצעירה.

מצב התשתיות והשירותים הציבוריים ברצועה הוא בכי רע: כ-95% מהמים הנשאבים ברצועה אינם ראויים לשתייה והתושבים נאלצים לקנות מים מוטפלים. חשמל מסופק לתושבים לשעות ספורות בכל יום, בין השאר בשל מחסור בדלק, בשל מחירו הגבוה, ובשל הגבלות שמטילה ישראל על הכנסת חלפים לרצועה לצורך טיפול במערכות הקיימות – כולל לצורך שיקום תחנת החשמל שהפציצה ב-2006. המחסור בחשמל משפיע גם על מערכות המים והביוב, התלויות באספקתו הרציפה, ובהעדרו הן כמעט שלא מתפקדות. בנוסף, רמת השירותים הרפואיים הניתנים בתוך הרצועה רחוקה מלענות על צרכי האוכלוסייה וטיפולם חיוניים רבים אינם זמינים בה.

מאז "ההתנתקות" התנהלו ברצועת עזה שלושה סבבי לחימה – "עופרת יצוקה", שהסתיים בתחילת 2009, "עמוד ענן" בנובמבר 2012, ו"צוק איתן" ביולי-אוגוסט 2014. סבבים אלה החריפו עוד יותר את המצב הקשה ברצועה. אלפי אנשים שכלל לא היו מעורבים בלחימה נהרגו במהלכם, בהם מאות ילדים, ונזק כבד נגרם למבני מגורים, לחקלאות ולתשתיות החשמל, התברואה והמים – שהיו כבר ממילא על סף קריסה.

בתחילת ספטמבר 2015 פרסמה ועידת האו"ם למסחר ולפיתוח דו"ח בנוגע למצב בעזה, לאחר שמונה שנות מצור ושלושה סבבי לחימה. הדו"ח הזהיר כי ללא שינוי משמעותי במדיניותה של ישראל, אין לרצועה כל סיכוי להשתקם והיא עלולה להפוך בשנת 2020 ל"בלתי ראויה למגורים". בתקופה שחלפה מאז המשיך המצב להידרדר.

הגדה המערבית

באמצע שנות התשעים, במסגרת הסכמי אוסלו, חולקה הגדה המערבית לשלושה סוגי אזורים. חלוקה זו אמורה הייתה להיות בתוקף במשך חמש שנים בלבד, עד לחתימה על הסדר קבע, ואולם ישראל אוכפת אותה עד היום. השטחים שבהם גרה אז רוב האוכלוסייה הפלסטינית הוגדרו כשטחי A ו-B והועברו באופן פורמלי לשליטה מלאה או חלקית של הרשות הפלסטינית. שטחים אלה אינם רציפים אלא פזורים ב-165 "איים" מנותקים בכל רחבי הגדה. כל שאר השטח – המהווה כ-60% משטח הגדה – הוגדר "שטח C" ונותר בשליטה מלאה של ישראל. שטח זה – שהוא רציף – כולל את כל ההתנחלויות וכמעט את כל עתודות הקרקע של היישובים הפלסטיניים.

ישראל נתלית בחלוקה זו על מנת לטפח את האשליה שהרשות הפלסטינית היא האחראית העיקרית לניהול חייהם של מרבית התושבים הפלסטינים בגדה המערבית. ואולם למעשה – כמפורט להלן – ישראל ממשיכה לשלוט בכל השטח ובכל תושביו כבעבר.

בהסכמים נקבע כי ישראל תהיה אחראית לתחום התכנון והבנייה בשטח C בלבד, ואולם מדיניותה בנושא זה משפיעה על כל תושבי הגדה: היקפם של שטחי A ו-B נקבע על פי השטח הבנוי הפלסטיני בעת החתימה על ההסכמים, לפני יותר מעשרים שנה. מאז, האוכלוסייה הפלסטינית כמעט הכפילה את עצמה ובהתאם – צרכיה השתנו. ואולם חלק משמעותי מעתודות הקרקע שלה – שיכולות לאפשר מתן מענה לצרכים החדשים – הוגדר כשטח C. כל בנייה חדשה בו – כולל בתי מגורים, מפעלי תעשייה, הנחת צינור מים או סלילת כביש – מחייבת קבלת אישור מישראל, גם אם היא נועדה לשרת את התושבים בשטחי A ו-B. ישראל, מצידה, אוסרת כמעט לחלוטין על פלסטינים לבנות בשטח C וקבלת היתר בנייה בשטח זה הוא בגדר משימה כמעט בלתי אפשרית. כך גוזרת מדיניותה של ישראל על רבים מהפלסטינים לחיות בצפיפות, ללא מבני ציבור חיוניים וללא

תשתיות מתאימות. כאשר בליט ברירה פלסטיניים בונים בלי היתרים בשטח C – מאיים המנהל האזרחי להרוס את בתיהם. בחלק מהמקרים הוא מממש את איומו והורס את הבתים, במקרים אחרים נאלצים התושבים לחיות בחוסר ודאות תמידי.

בנוסף, ישראל ממשיכה עד היום לשלוט באופן אישי בחייהם של כל תושבי הגדה המערבית. מאחר שישראל עדיין שולטת בכל מעברי הגבול שבין הגדה לישראל ובין הגדה לירדן ובכל הכבישים המובילים לשטחי A ו-B, יש לה שליטה מוחלטת על חופש התנועה של כל תושבי הגדה. אלה כפופים למשטר היתרים נוקשה ושרירותי שנוגע לכל תחומי חייהם: ישראל היא המחליטה מי תיסע לחו"ל, מי יעבוד בישראל, מי יתפלל בירושלים, מי תבקר ברצועת עזה, מי יקבל את הסחורה שהזמין למכולת שבבעלותו ומי תגיע לעבודתה בזמן. משטר זה מתנהל ללא כללים ברורים, ההחלטות מתקבלות ללא נימוקים ובאופן שרירותי וישראל רואה בכל היתר שהיא מנפיקה לפלסטיני מעשה חסד.

תושבי הגדה גם ממשיכים להיתקל באורח יומיומי בכוחות הביטחון הישראליים: כל נסיעה של פלסטיניים מעיר לעיר ומאזור לאזור בתוך שטח הגדה כרוכה במגע עם חיילים ושוטרים. מעבר לכך: למרות שכוחות הצבא יצאו מהיישובים הפלסטיניים לאחר החתימה על הסכמי אוסלו, הם עדיין נכנסים באופן כמעט יומיומי לבתי תושבים בשטחי A ו-B, בהתאם לשיקול דעתה המוחלט של מערכת הביטחון הישראלית. בנוסף, ישראל ממשיכה לשפוט אלפי פלסטיניים – רובם המכריע תושבים של שטחי A ו-B – במערכת המשפט הצבאית בגדה. העומדים לדין במערכת זו מורשעים באופן כמעט אוטומטי והמערכת עסוקה בעיקר ביצירת מראית עין של הליכים משפטיים תקינים ולא בעשיית צדק.

ישראל מתייחסת לשטח C ככזה שנועד לשרת את צרכיה בלבד והיא כלל אינה רואה עצמה מחויבת לתת מענה לצורכי האוכלוסייה הפלסטינית שחיה בו, המונה על פי הערכות בין 200 ל-300 אלף נפש. במקום זאת, פועלות הרשויות הישראליות, תוך שימוש במגוון מנגנונים, כדי לצמצם למינימום את הנוכחות הפלסטינית בשטח זה. מדיניות זו מקבלת ביטוי אלים במיוחד ביחסה של ישראל לעשרות קהילות נוודיות למחצה הפזורות בשטחי C, שאת תושביהן הרשויות מגרשות – או מנסות לגרש – מבתיהם ומשטחי מגוריהם.

לעומת זאת, המדינה מנצלת את השטח כדי להרחיב את ההתנחלויות ומאז נחתמו הסכמי אוסלו אוכלוסיית המתנחלים שילשה עצמה ואף יותר. כיום גרים ברחבי הגדה כמעט 400,000 אזרחים ישראלים ביותר ממאתיים התנחלויות (לא כולל אלו שהוקמו במזרח ירושלים), שכולן הוקמו בניגוד להוראות המשפט ההומניטארי הבינלאומי. למרות שהמתנחלים גרים בתוך השטח הכבוש, הם זוכים לכל ההגנות, הזכויות וההתקציבים הניתנים לכל האזרחים הגרים בתוך גבולות הקו הירוק, ולפעמים אף למעלה מכך.

לצורך הקמת ההתנחלויות, נגזלו במהלך השנים מהפלסטינים מאות אלפי דונמים של קרקע, כולל שטחי מרעה ושטחים חקלאיים, והוקצו להן בנדיבות. חלק ניכר מהשטחים הללו הוכרזו "אדמות מדינה", תוך הסתמכות על פרשנות מפוקפקת של החוק והתעלמות מכך שגם אם חלקן הן אכן אדמות ציבוריות, הרי שהציבור הרלוונטי הוא האוכלוסייה הפלסטינית ואותה הן נועדו לשרת; שטחים אחרים נגזלו באמצעות קביעת עובדות בשטח ותוך שימוש באלימות. כל שטחי ההתנחלויות הוכרזו "שטחים צבאיים סגורים" אליהם נאסר על פלסטינים להיכנס בלי היתר.

ההתנחלויות הן הגורם המשפיע ביותר על מציאות החיים בגדה המערבית וההשלכות ההרסניות שלהן על זכויות האדם של הפלסטינים חורגות בהרבה ממאות אלפי הדונמים שנגזלו לצורך הקמתן: קרקעות נוספות הופקעו לטובת סלילת מאות קילומטרים של כבישים עוקפים עבור המתנחלים; מחסומים ואמצעים אחרים המגבילים רק את תנועתם של פלסטינים הוצבו בהתאם למיקומן של ההתנחלויות; הגישה לאדמות חקלאיות רבות של פלסטינים – בתוך שטחן של ההתנחלויות ומחוצה להן – נחסמה בפועל בפני בעליהן הפלסטינים; והתוואי המפותל של גדר ההפרדה – הפוגע קשות בזכויותיהם של הפלסטינים הגרים בסמוך לה – נקבע בתוך שטח הגדה בעיקר כדי להותיר מצידה המערבי כמה שיותר התנחלויות ושטחים נרחבים שישראל מייעדת להרחבתן.

מזרח ירושלים

ביוני 1967, מיד לאחר המלחמה, סיפחה ישראל כ-70,000 דונם משטח הגדה לגבולותיה המוניציפאליים של ירושלים והחילה עליהם את החוק הישראלי, בניגוד למשפט הבינלאומי. תושבי השטח שסופח קיבלו מעמד

של תושבי קבע בישראל, שמקנה להם את הזכות לנוע ברחבי ישראל באופן חופשי וזכאות לקצבאות ביטוח לאומי ולביטוח בריאות ממלכתי. ואולם מעמד זה, בשונה מאזרחות, ניתן לשלול בקלות היות שבמקור הוא נועד למהגרים שבחרו מרצונם הם לגור בישראל.

הרשויות מעולם לא התייחסו לתושבי מזרח ירושלים כאל שווי זכויות. מאז סיפחה ישראל שטחים אלה הן נוקטות מדיניות המפלה לרעה את תושביהם הפלסטינים, ופועלות בדרכים שונות להגדלת מספר היהודים החיים בעיר ולצמצום מספר תושביה הפלסטינים. זאת, במטרה ליצור מציאות דמוגרפית וגיאוגרפית שתסכל כל ניסיון עתידי לערער על הריבונות הישראלית במזרח ירושלים. בין השאר, הפקיעו הרשויות אלפי דונמים מהאוכלוסייה הפלסטינית ובנו עליהם 11 שכונות שנועדו לאוכלוסייה היהודית בלבד, בשטח הכבוש שסופח לישראל. מבחינת המשפט הבינלאומי, מעמדן של שכונות אלה אינו שונה מזה של ההתנחלויות בשאר שטח הגדה המערבית.

בהעדר עתודות קרקע, נאלצת האוכלוסייה הפלסטינית להצטופף בשכונות הקיימות, אך גם בהן מטילות הרשויות הגבלות נרחבות על הבנייה, בניגוד מוחלט למדיניותן בשכונות היהודיות שהקימו במזרח ירושלים. בה בעת, הן מעודדות מאות מתנחלים יהודים להתיישב בתוך השכונות הפלסטיניות, תוך סילוק פלסטינים מבתיהם. נקודות התנחלות אלה, הגוררות גם נוכחות מוגברת של כוחות ביטחון, הופכות את חיי התושבים שנותרו באזור לבלתי נסבלים. בנוסף, נוקטות הרשויות מדיניות של הזנחה בכל הנוגע לאוכלוסייה הפלסטינית ומפלות אותה בחלוקת התקציבים והשירותים העירוניים, הניתנים בצורה מוגבלת וחלקית בלבד בשכונות הפלסטיניות.

בשנים הראשונות שלאחר הסיפוח המשיכה מזרח ירושלים לתפקד כמרכז אורבני עבור רבים מתושבי הגדה, שהמשיכו לעבוד בעיר, לקנות בה וללמוד בה. ואולם החל מתחילת שנות התשעים מגבילה ישראל את כניסתם של פלסטינים למזרח ירושלים באמצעות מחסומים שהקימה בין השטח שסופח לבין שאר שטח הגדה המערבית. על הפלסטינים שנותרו בשטח שלא סופח נאסר להיכנס לעיר, אלא אם הונפק להם היתר מיוחד. כך נותקה מזרח ירושלים משאר שטח הגדה ואיבדה את מעמדה כמרכז אורבני אזורי.

התעלמות הרשויות הישראליות מצרכי הפלסטינים תושבי העיר, וההתייחסות אליהם כאל זרים, באה לידי ביטוי באופן מובהק עם הקמת גדר ההפרדה בעיר – בצורת חומה גבוהה שהוצמדה בחלקה לבתי התושבים. להבדיל מהמחסומים שהציב הצבא כעשר שנים קודם לכן בשטח הגדה, הגדר יצרה חיץ הרמטי בין העיר לבין שאר הגדה ובכך האיצה את ניתוקה של מזרח ירושלים משאר שטח הגדה.

התוואי שנבחר לגדר הותיר בצידה השני שני אזורים – מחנה הפליטים שועפט וכפר עקב, שבהם חיים על-פי הערכות כ-140 אלף תושבים. אזורים אלה מהווים חלק משטחה המוניציפאלי של ירושלים, ואולם הן העירייה והן משרדי הממשלה השונים מתעלמים מהם, נמנעים מלהיכנס אליהם, ומסרבים לספק לתושביהם שירותים בסיסיים. עקב כך הם הפכו לשטחי הפקר: הרשויות אינן מספקות בשכונות הנמצאות באזורים אלה שירותים מוניציפאליים בסיסיים כמו פינוי אשפה, סלילת כבישים או חינוך, וקיים בהן מחסור חמור בכיתות לימוד ובגני ילדים. תשתיות המים והביוב בשכונות אלה אינן מסוגלות לספק את צרכי התושבים, והרשויות אינן עושות דבר כדי לשקמן. תושביהן סובלים גם מהגבלות חמורות על תנועתם בשל מחסומי הקבע שהציבה ישראל בין השכונות לבין ירושלים.

המדיניות ארוכת השנים של הרשויות הישראליות במזרח ירושלים הובילה לכך שרבים מתושבי העיר הפלסטינים בחרו לעזוב את גבולותיה ולעבור למקומות אחרים – במקרים רבים לשטח הגדה המערבית שלא סופח לישראל. אלה מסתכנים באיבוד מעמד התושבות שלהם ובשלילת הזכויות הסוציאליות הנלוות לה ומאבדים לעולמים את זכותם לגור במקום שבו נולדו וגדלו. מאז 1967 שללה ישראל כך את תושבות הקבע של כ-14,500 פלסטינים תושבי מזרח ירושלים.

ולאן פנינו?

לפני חמישים שנה כבשה ישראל את רצועת עזה ואת הגדה המערבית, שחלק משטחה לישראלים. עד היום, ישראל ממשיכה לשלוט בשטחים אלו – בהם ובתושביהם – וכבר חצי מאה היא משליטה בהם מציאות מנשלת ומדכאת הרומסת את זכויות האדם.

ברצועת עזה, באמצעות שליטה מבחוץ, מיישמת ישראל מדיניות אכזרית, תוך התנערות מהשלכותיה הקיצוניות על חייהם של התושבים. ישראל מונעת מתושבי הרצועה כל אפשרות לקיום עצמאי, ואולם בה בעת היא מוכנה לתת מענה רק לצרכיהם המינימליים ביותר. מדיניות זו אינה מאפשרת את שיקומה הפיזי של הרצועה ואת התאוששותה הכלכלית. למרות המצב הקשה ברצועה, והתחזיות לפיהן בעוד שנים ספורות לא ניתן יהיה להמשיך ולחיות בה, מסרבת ישראל לשנות את מדיניותה. כיוון ש"התנתקות" החד-צדדית של ישראל מרצועת עזה יצרה תקדים מבחינת המשפט הבינלאומי, אין זה מפתיע שמיד לאחר הייתה קיימת אי בהירות משפטית. ואולם בשנים שחלפו מאז התגבשה הבנה בקרב קובעי מדיניות ומשפטנים, בעולם ובישראל, כי גם אם דיני הכיבוש אינם חלים עוד במלואם בנוגע להתנהלותה של ישראל ביחס לתושבי רצועת עזה, הרי שברור כי החובות החלות עליה עולות בהרבה על חובותיה של מדינה כלפי תושבי "מדינת אויב". חובות אלה נובעות מהיקף שליטתה של ישראל ברצועה – בעבר ובהווה. פרשנות אחרת, הנצמדת לטיעונים פורמליסטים שאינם משקפים את הוראות המשפט הבינלאומי ואת רוחו, היא בלתי סבירה. שום טיעון משפטי מפותל לא יוכל להסוות את המתרחש: מציאות החיים ברצועה היא כשל מדינת עולם שלישי בתהליכי קריסה, וזאת לא כתוצאה מאסון טבע, אלא מעשה ידי אדם בלבד.

בגדה המערבית מיישמת ישראל – הן באמצעות שליטה ישירה והן באמצעות הרשות הפלסטינית – מדיניות שמטרותיה ארוכות הטווח ברורות. ישראל עושה בשטח הגדה כבתוך שלה, כאילו היה נתון לריבונותה המלאה, אך מבלי להעניק זכויות פוליטיות לתושבי הפלסטינים: היא גוזלת קרקעות, מנצלת את משאבי הטבע באזור לצרכיה ומקימה בו יישובי קבע המיועדים לישראלים בלבד. בה בעת חיים תושבי הגדה הפלסטינים כבר חמישים שנה תחת משטר צבאי נוקשה, המשרת בראש ובראשונה את האינטרסים של ישראל ושל המתנחלים.

את מזרח ירושלים, שהיא חלק מהשטח הכבוש, סיפחה ישראל לשטחה בניגוד למשפט הבינלאומי. למרות זאת, היא מתייחסת לתושביה הפלסטינים כאל מהגרים בלתי רצויים ומיישמת בה מדיניות שיטתית שנועדה לנשלם מבתיהם ולהרחיקם מעירם.

גורמים רשמיים ישראלים מתנערים מאחריותה של ישראל למציאות המתוארת במסמך זה ולהפרות זכויות האדם של הפלסטינים. במקום זאת, הם נתלים בטענות בדבר הצורך להגן על האינטרסים הביטחוניים של ישראל, בניסיון לקדם את הטענה שהפלסטינים הם האחראים העיקריים להמשך השליטה בהם – בין באופן ישיר בגדה המערבית ובין באופן עקיף ברצועת עזה. ואולם הזיקה בין שיקולי ביטחון לבין המדיניות הישראלית היא קלושה ולמרות טענות ה"הסברה" התכופות העובדות ברורות: ישראל היא השולטת על מיליוני פלסטינים והיא המכתיבה כיצד ייראו חייהם ומה יהיה גורלם. ברצותה – הכיבוש יסתיים, המצור מעל רצועת עזה יוסר, ומיליוני פלסטינים ישתחררו משליטתה. וברצותה – השליטה בפלסטינים חסרי זכויות תימשך עוד שנים ארוכות. ישראל בוחרת באפשרות השנייה.

אחרי חמישים שנה, מופרך להמשיך להתייחס לכיבוש כעניין זמני. חלוף הזמן, התנהלותה של המדינה, והצהרותיהם הרשמיות של יותר ויותר מנהיגים ישראלים, מעידים כי אין כל כוונה לשנות מציאות זו. הדינמיקה הפוליטית בישראל בכל הנוגע למציאות בשטחים נעה בין התעלמות – בעיקר מהמתרחש בעזה ובשטחי A ו-B, לבין ניסיונות להוסיף ולקדם את נישול הפלסטינים – בעיקר במזרח ירושלים ובשטח C.

גם בזירה המשפטית לא טמונה תקווה לפתרון: במימוש השליטה בפלסטינים מעורבות רשויות ישראליות רבות, אולם הדבר לא היה מתאפשר לולא התגייסה המערכת המשפטית כדי להעניק גושפנקא חוקית לשלילת הגורפת של זכויות הפלסטינים. הריסות בתים, מעצרים מנהליים, גירוש קהילות, עינויים, סגירת דרכים ושלילת הזכות לפיצויים בגין פגיעה מידי כוחות הביטחון (רשימה חלקית בלבד) – כל אלה זכו לחותמת משפטית של בית המשפט העליון ולייצוג משפטי קבוע על ידי פרקליטות המדינה. מערכת המשפט הישראלית פתחה את שעריה בפני תושבי השטחים במטרה מוצהרת להגן על זכויותיהם. אלא שמילים גבוהות לחוד, ומציאות נמוכה לחוד: בפועל מערכת המשפט הישראלית הפכה למכשיר (תרתי משמע) מרכזי של השליטה בפלסטינים.

בזירה הבינלאומית, בניגוד לטענות ישראל ולמחויבותיהן הבינלאומיות של מדינות בתחום זכויות האדם, נעשה מעט מאוד על מנת לשנות את התנהלותה של ישראל והיא זוכה לתמיכה בינלאומית נרחבת. סבב אחר סבב של שיחות לא קידמו את מימוש זכויותיהם של הפלסטינים – ובמקרה של הסכמי אוסלו אף העמיקו את שלילתן – ורק העניקו לישראל עוד שנות דור לקידום האינטרסים שלה.

ואולם ככל שהעולם מאפשר למציאות זו להימשך, כך היא הולכת ומחמירה. המצב הנוכחי קשה, אך הערכת מצב ריאלית חייבת להביא בחשבון את הצפוי בעתיד. עוד כמה שנים תיוותרנה בכלל קהילות פלסטיניות בשטח C? מה יעלה בגורלן של השכונות הפלסטיניות במזרח ירושלים, משני עברי הגדר? ואיך בכלל ייראו חייהם של יותר משני מיליון פלסטינים ברצועת עזה חמש שנים מעתה?

העובדות המתוארות במסמך זה – ומשמעותן – ידועות. בקהילת זכויות האדם, כמו גם בזירה הבינלאומית, שוררת כבר זמן רב הסכמה רחבה בנוגע להן והבנה כי המדיניות הישראלית היא אלימה, לא חוקית ולא מוסרית. מטרותיה של ישראל ברורות: קידום האינטרסים הישראליים וקביעת עוד עובדות בשטח תוך מיזעור המחיר הבינלאומי; המשך השליטה במיליוני נתינים פלסטינים משוללי זכויות תוך תחזוקת מראית העין הדמוקרטית; והחלשת ההתנגדות בפלסטין, בישראל ובעולם להמשך הכיבוש. לנוכח מצב דברים זה, גם משמעותה של העמידה מנגד בחוסר מעש ידועה. מה שנדרש כיום אינן עוד מילים או פרשנויות, אלא פעולה נחושה להפסקת שיתוף הפעולה עם מדיניותה של ישראל – במטרה חד משמעית להביא לסיום הכיבוש.